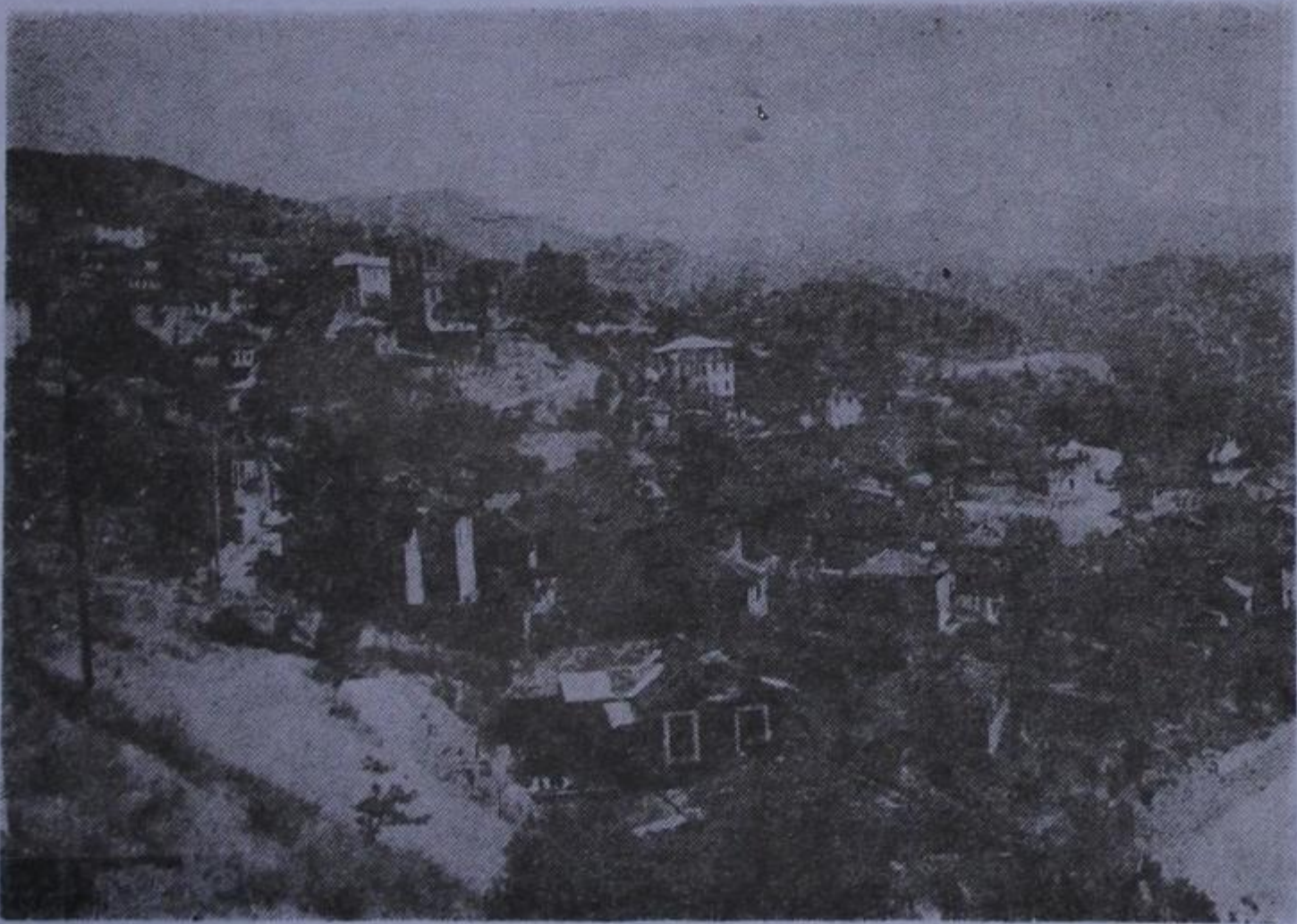

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Χωριανιὰ ανέυδοτα καὶ ἱστορίες

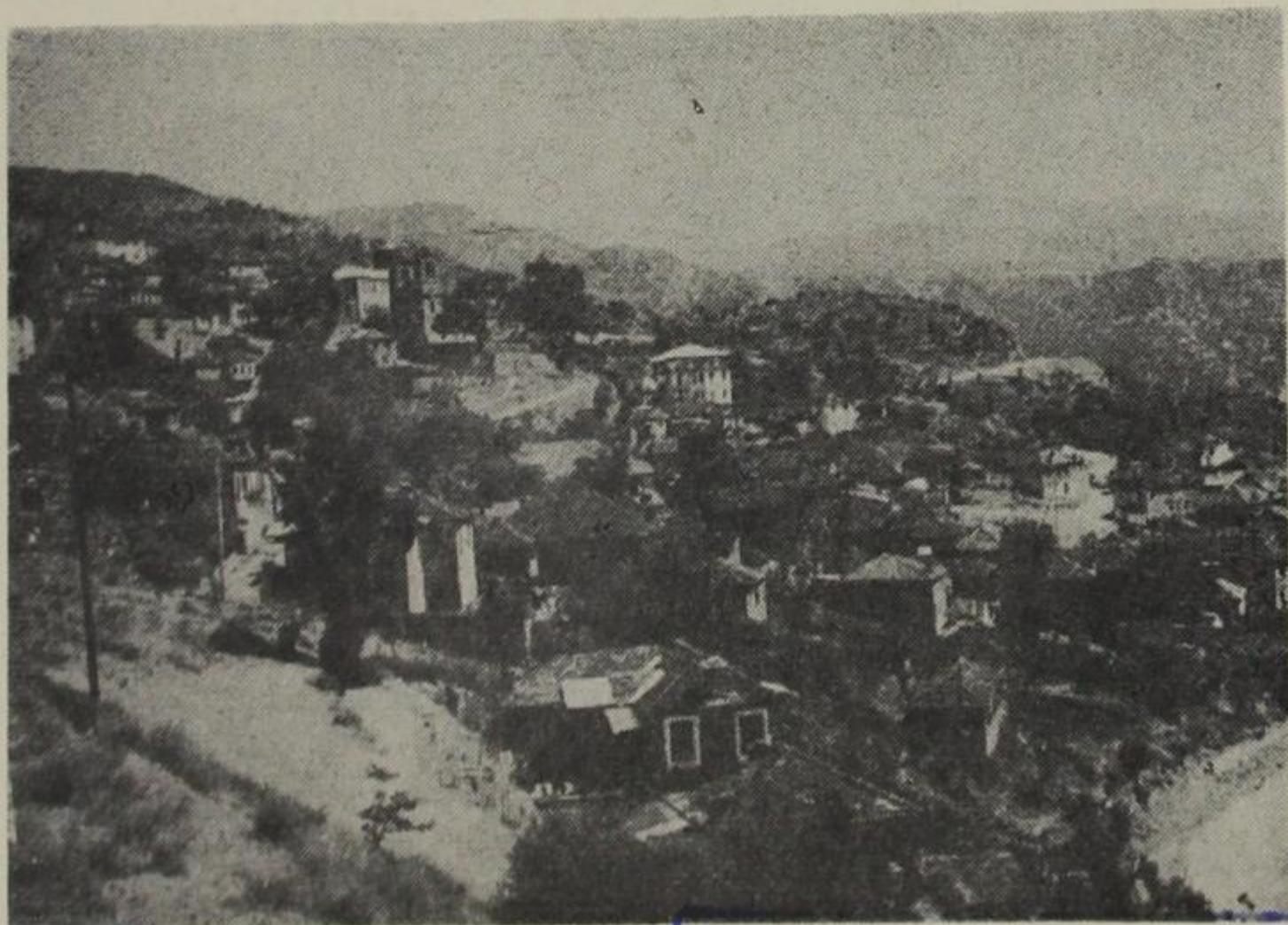
ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ 1989

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Χωριανιὰ ανέυδοτα και ιστορίες

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΤΣΑΣ

№ ΒΙΒΛΙΟΥ 55763

ΠΡΟΒ. 219/2014

398.094 953 ΝΑ

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ 1989

κω. εγχ: 7053

«Μία ἀπὸ τὰς λεπτοτέρας ψυχικὰς καὶ
διανοητικὰς εὐγενείας ἑνὸς λαοῦ, εἶναι ὁ τό-
πος του, τὸ ἐνδιαφέρον του, ἡ στοργή του
πρὸς τὴν πατρίαν ἱστορίαν».

Δ. Χατζῆς - Πελερὲν

ΠΡΟΛΟΓΟΣ — ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐάν καὶ δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τῆ ζωῆ καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς Πυρσόγιανης, γιὰτὶ δὲν βρέθηκε κανένα γραπτὸ κείμενο — ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ συμφωνητικὰ πὺν ἀναφέρονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σὲ διορισμοὺς ἐκ μέρους τῆς Κοινοτήτος, ἐπιτρόπων κεντρικῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωριοῦ, προικοσύμφωνα καὶ χωριστικὰ ἔγγραφα— ὡστόσο, δὲν θεωροῦμε ἄσκοπη μιὰ προσπάθεια, νὰ περισώσουμε ὅ,τι μνημῆμες ὑπάρχουν ἀκόμα στοὺς γεροντότερους τοῦ χωριοῦ, τόσο ἀπὸ δικές τους ἐμπειρίες ὅσο καὶ ἀπ' ὅσα ἔχουν ἀκούσει νὰ διηγοῦνται οἱ πιὸ παλιοί.

Ἐπὸ τὰ μέχρι τώρα γνωστὰ κείμενα πὺν γράφθηκαν γιὰ τὴν Πυρσόγιανη, σὲ περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδες, τὰ πιὸ ἀξιόλογα εἶναι τοῦ ἀείμνηστου παιδαγωγοῦ Εὐριπίδη Σούρλα στὰ «Ἐπειρωτικὰ Χρονικὰ», στὸ «Ἐπειρωτικὸν Μέλλον» καὶ ἀλλοῦ, οἱ ἀξιόλογες ἐκδόσεις τοῦ Πέτρου Φρόντζου, δικηγόρου, «Ἐ παιδεία στὴν Πυρσόγιανη ἐπὶ Τουρκοκρατίας», καὶ τοῦ Βασιλείου Βετσοπούλου «Ἐ Πυρσογιαννίτικος γάμος». Τὸ περιοδικὸ «Ἐρμολοῖ» πὺν ἐκδόθηκε μόνο σὲ 10 τεύχη καὶ διέκοψε τὴν ἐκδοσὴ του καὶ ἡ «Ἐρμαθιὰ ἀναμνήσεων ἀπὸ τὴν Πυρσόγιανη - 1983» τοῦ κ. Νίκου Τσίπα.

Τὸ πιὸ παλιὸ βιβλιαράκι «Πατριδογνωσία» πὺν εἶχε ἐκδόσει ὁ δάσκαλος Νικ. Παγώνης, πὺν ὑπηρετοῦσε στὸ Πεκλάρι τῆς Κόνιτσας, ἔχει ἐξαφανισθεῖ ἀπὸ κάθε βιβλιοθήκη καὶ δὲν ὑπάρχει.

Τὰ παραπάνω στοιχεῖα - κείμενα, ὅσο προσεγμένα καὶ ἐπιμελημένα κι ἂν εἶναι, καλύπτουν μόνο ἕνα μικρὸ μέρος ἀπ' τὴ ζωῆ, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς παραδόσεις, ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ.

Ἐπάρχει ὁ κίνδυνος, μὲ τὴ μετακίνηση τῶν κατοίκων ἀπὸ τὸ χωριὸ σὶς πόλεις, ὅχι μόνο νὰ σταματή-

σουν νὰ τηροῦνται τὰ ἔθιμα (γάμοι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πανηγύρια, γιορτάσια, παιδικὲς ἐκδηλώσεις, τὰ «κόλιντα μέλιντα», τὰ ἀξιώματα «ἄξιον ἄξιον» τοῦ Λαζάρου, ἢ «Πιρπιρούνα» κ.ἄ.) ἀλλὰ νὰ ξεχαστοῦν τελείως.

Τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, οἱ μύθοι, τὰ παραμύθια, οἱ παροιμίες τοῦ χωριοῦ, οἱ εὐχές, οἱ κατάρες, τὰ μοιρολόγια, τὰ τραγούδια, εἶναι ἀνάγκη νὰ διασωθοῦν.

Ἄκόμα νὰ καταγραφοῦν τὰ χωρατὰ καὶ τὰ ἀστεῖα, πὺν συγκεκριμένοι εὐφυνεῖς τύποι τοῦ χωριοῦ σκάρωναν γιὰ νὰ ποικίλουν τὴ ζωὴ ἀνάμεσα στοὺς χωριανοὺς καὶ νὰ δώσουν ἕναν εὐθυμο τόνο στὶς συντροφιές.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτὰ καὶ τὶς συνήθειες, πὺν ἔδιναν νόημα στὴ ζωὴ τῆς Πυρσόγιαννης, ὅσα ἔχω ἤδη συγκεντρώσει, τόσο ἀπὸ δικές μου ἐμπειρίες, ὅσο καὶ ἀπὸ διηγήσεις παλαιότερων μου πὺν ἔζησαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐπιθυμῶ νὰ φέρω στὸ φῶς, μὲ τούτῃ τὴ λιτὴ ἔκδοση, χωρὶς συγγραφικὲς φιλοδοξίες, διακατεχόμενος ἀπὸ τὴν ἀνησυχία τῆς ἐξαφάνισής τους μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Ἄρκετὰ ἀπὸ τὰ περιλαμβανόμενα στὴν παροῦσα ἔκδοση ἔχω δημοσιεύσει κατὰ καιροὺς στὰ περιοδικὰ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», «Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο», «Ἄρμολοῖ», «Κόνιτσα» καὶ στὶς ἐφημερίδες «Πρωῖνὸς Λόγος» καὶ «Ἐρευνα».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ἡ Πυρσόγιανη, ἓνα ἀπὸ τὰ κεφαλοχώρια τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας, ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου, μὲ τὸν ποταμὸ Σαραντάπορο νὰ τῆς περιβρέχει τὰ πόδια καὶ νὰ τῆ στεφανώνουν πυκινὰ δάση ὄξυᾶς, πεύκου καὶ ἔλατου ἀπὸ τ' ἄλλα μέρη, εἶναι ἄγνωστο πότε χτίστηκε καὶ πότε κατοικήθηκε.

Ἱστορικές πηγές, τεκμηριωμένες καὶ ἀδιαμφισβήτητες, δὲν ὑπάρχουν. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι, ἀρχικὰ ὑπῆρχαν μικροὶ μαχαλάδες στὶς θέσεις Ζιέληθο, στὴν Παναγία, στοὺς Χαλκιάδες καὶ τὸν Ἄη - Ἀπόστολο, ποὺ ἀργότερα συνενώθηκαν στὴ σημερινὴ θέση ποὺ βρίσκεται τὸ χωριό, μὲ πάνω ἀπὸ δυὸ χιλιάδες κατοίκους.

Στὸ συμπέρασμα αὐτὸ καταλήγουν, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἴχνη ἐρειπίων στὶς θέσεις αὐτές, ἀπὸ τοίχους σπιτιῶν καὶ πεζούλια στὰ χωράφια, ποὺ μαρτυροῦν ὅτι κατοικοῦσαν, τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια, ἄνθρωποι ποὺ καλλιεργοῦσαν χωράφια καὶ ἀμπέλια, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνταν καὶ μέχρι τὶς μέρες μας. Τελικὰ ἐγκαταλείφθηκαν καὶ αὐτὰ καὶ ἔγιναν δάσος μετὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο (1940—1941), μὲ τὸν ὁμαδικὸ ταξιδεμὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ πρὸς τὶς πόλεις.

Κανένα ἄλλο ἐπίσημο γραπτὸ ντοκουμέντο δὲν ἐπιβεβαιώνει τὰ παραπάνω. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ μία ἄλλη ἄποψη: Ὅτι τὰ κτίσματα αὐτά, πιθανὸν νὰ ἦταν βοηθητικὰ καλύβια, ἀποθήκες ἢ σταῦλοι γιὰ ἐποχιακὴ ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν οἰκογενειῶν ποὺ κατοικοῦσαν στὴ σημερινὴ θέση τῆς Πυρσόγιανης καὶ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία.

Γραπτὰ κείμενα ποὺ δημοσιεύθηκαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ διάφορους ἐρευνητὲς καὶ ἱστορικούς, σὲ βιβλία, περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδες, δὲν ἀναφέρονται στὴν περιοχὴ τῆς κοιλάδας τοῦ Σαραντάπορου ποταμοῦ καὶ στὰ χωριά της πρὸ τοῦ 1700, ἴσως

γιατί δὲν παρουσίαζαν κάποιο ἐνδιαφέρον, λόγω τοῦ ἄγονου, ἀπρόσιτου καὶ ἀπομακρυσμένου τῆς περιοχῆς.

Οἱ ἰδιὰ μέσου τῶν αἰώνων διάφορες κατακτητικὲς ἐπιδρομὲς τῶν Βενετσιάνων, τῶν Σλαύων, τῶν Τουρκαλβανῶν κ.ἄ. στὴν περιοχή αὐτή, δὲν ἐπέσυραν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κατακτητῶν. Ὅμως, εἶναι ἐρευνητέο, πῶς κατοικήθηκε αὐτὴ ἡ περιοχή μὲ τὰ χωριά της, ποιοὶ πρωτοεγκαταστάθηκαν στὴν Πυρσόγιανη καὶ στ' ἄλλα χωριά γύρω της, ἀπὸ ποῦ ἦρθαν, ἀπὸ ποιὲς δηλαδὴ περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος καὶ κάτω ἀπὸ ποιὲς συνθήκες.

Ἐνα στοιχεῖο ποὺ δυσκολεύει περισσότερο τὴν προσηθάθεια ἔρευνας τῆς πατρογονικῆς ρίζας τῆς Πυρσόγιανης καὶ ἀπαιτεῖ προσηκτικὴ καὶ ἐπίμονη σὲ βάθος μελέτη τῆς ἱστορίας, γιὰ ἀνεύρεση τῶν στοιχείων ἐκείνων ποὺ ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἑλληνικότητα τῆς περιοχῆς, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι πολλὰ τοπωνύμια τοῦ χωριοῦ εἶναι Σλαβικὰ (Κροῦσα, Τζιαρνοβότα, Σελλός, Τσιούκα, Μπροζέλικο, Σιάνιστα, Βαρακάλος, Ζέληθο κ.ἄ.). Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει ὅμως ὅτι ὁ τόπος αὐτὸς πρωτοκατοικήθηκε ἀπὸ Σλάβους, ἀφοῦ μπορεῖ νὰ εἶχαν κατοικήσει ἐκεῖ ὄρεσίβιοι Ἕλληνες γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

Μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὡστόσο, ὅτι ἡ περιοχή κατοικήθηκε ἀπὸ ἄτομα καὶ οἰκογένειες σλαβικῆς καταγωγῆς ποὺ μετὰ ἀπὸ διάφορες ἐπιδρομὲς ἐγκαταστάθηκαν καὶ παρέμειναν ἕνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα στὴν περιοχή τῆς Πυρσόγιανης.

Μιὰ τέτοια περίοδος, παρουσίας δηλαδὴ Σέρβων στὴν Ἠπειρο, ἀναφέρεται τὸ 1346 ὡς τὸ 1384.

Τὸ 1340, ὁ ἡγεμόνας τῆς Σερβίας Στέφανος Δουσάν αὐτοανακηρύχτηκε αὐτοκράτορας τῆς Σερβίας καὶ Ρωμανίας, Δεσπότης τῆς Ἄρτας καὶ κόμης τῆς Βλαχίας.

Τοποθέτησε κυβερνήτη τὸ Σέρβο ἄρχοντα μεγάλης στρατηγικῆς ἱκανότητος Πρελοῦμπο στὴ Θεσσαλία, ὁ ὁποῖος ἐξουσίαζε καὶ τὰ Ἰωάννινα, καθὼς καὶ τὶς γύρω Ἠπειρωτικὲς περιοχὲς, ὅπου ἐγκατέστησε εὐάριθμους Σέρβους.

Μετὰ τὴν Πρελοῦμπο (1346—1350) μὲ ἔδρα τὰ Ἰωάννινα, ἔρχεται ὁ Συμεὼν Οὕρης (1351—1367) μὲ ἔδρα τὴν Ἄρτα

καὶ ὁ γιὸς τοῦ Πρελούμπου Θωμᾶς (1367—1384) μὲ ἔδρα πάλι πὰ Ἰωάννινα. (Ἱστορία τῶν Ἰωαννίνων, Β. Κραψίτη, 1988).

Ὁ Θωμᾶς μάλιστα ὑποχρέωσε τὶς χῆρες τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῶν Ἰωαννίνων ποὺ πέθαιναν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀπὸ πανούκλα, νὰ παντρευτοῦν Σέρβους ποὺ εἶχαν μείνει κοντά του. Ἔδωκε δὲ σ' αὐτοὺς τὶς ἰδιοκτησίες ποὺ εἶχαν οἱ χῆρες καὶ ὑποχρεωτικὰ τὰ σέρβικα ὀνόματά τους ἰστὰ ἑλληνικὰ τιμάρια.

Εἶναι ἐνδεχόμενο σινεπῶς, κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ, ἓνας ἀριθμὸς ἐποίκων σλαβοφώνων κατοίκων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, νὰ μετοίκησε οἰκογενειακῶς, πρὸς τὶς ὄρεινές περιοχὲς τῆς Πίνδου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ κοιλιάδα τοῦ Σαραντάπορου ποὺ ἦταν ἀκατοίκητες ἢ ἀραιοκατοικημένες καὶ νὰ ἀσκοῦσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ ἢ τοῦ κτηνοτρόφου.

Ἔτσι, ἐγκαταστάθηκαν κατὰ μικρὲς ὁμάδες οἰκογενειῶν καὶ ἐχτίσαν τοὺς πρώτους μικροοικισμοὺς σὲ τόπους ποὺ ἐπέλεξαν οἱ ἴδιοι κοντὰ σὲ ὑδάτινες πηγές, δίνοντας στὴ γλῶσσα τοὺς τοπωνύμια σλαβικὰ στὴ γύρω περιοχὴ, ὅπου σώζονται καὶ μέχρι σήμερα (Ζέληθιο, Κιροῦσα, Γκάλινα, Σελλὸ κ.ἄ.).

Ἡ ζωὴ τους τὰ πρώτα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασή τους ἐκεῖ, δὲν ἦταν καὶ τόσο εὐχάριστη, γιατί μαστίζονταν ἀπὸ διάφορες ἐπιδρομὲς Τουρκαλβανῶν καὶ κάθε εἶδους ἀτάκτων καὶ ληστῶν.

Ἀργότερα, μὲ τοὺς ἀλλεπάλληλους κατακτητικοὺς πολέμους Βενετῶν κατὰ Τούρκων καὶ τὶς διαμάχες τῶν φατριῶν μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἀλβανοτούρκων στὰ παράλια τοῦ Ἰονίου καὶ τὴν Ἠπειρωτικὴν ἐνδοχώρα, πολλοὶ κάτοικοι, κυρίως τῶν παράλιων περιοχῶν, φοβούμενοι ἀντίποινα, λόγῳ συμμετοχῆς τους στοὺς ἀντίπαλους στρατοὺς, ἢ ἀπὸ τὸ φόβο ἐξισλαμισμοῦ τους ἀπὸ τοὺς Τούρκους, κατέφυγαν κι αὐτοὶ στὰ ἀπρόσιτα ὄρεινά τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Γράμμου μὲ τὶς οἰκογενεῖς τους καὶ συγκατοίκησαν, ἓνα διάστημα, μὲ τοὺς Σέρβους, στοὺς ἴδιους οἰκισμοὺς, ἀφοῦ εἶχαν ἀλλωστε καὶ τὴν ἴδια θρησκεία.

Σιγά - σιγά, μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων, ὁ ἐποικὸς ἑλληνικὸς πληθυσμὸς αὐξήθηκε σὲ ἀριθμὸ, ποὺ ἀνάγκασε τοὺς Σέρβους νὰ ἐπανέλθουν στὶς ἐστίες τους, χωρὶς ν' ἀφήσουν ἄλλα

ίχνη από τὸ πέρασμά τους στὸν τόπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σλαβικὰ τοπωνύμια.

Οἱ δύο ἐθνόπητες, “Ἕλληνες καὶ Σέρβοι, ἂν καὶ εἶχαν τὴν ἴδια θρησκεία (ὀρθόδοξοι χριστιανοί), ἐν τούτοις δὲν κατόρθωσαν νὰ ἀφομοιωθοῦν καὶ νὰ προσαρμωστοῦν στὸ ἴδιο περιβάλλον καὶ νὰ συμβιώσουν.

Στὴν ἐναλλαγὴ καὶ ἀναγκαστάταξη αὐτῆ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μικροουκιισμῶν τῆς Πυρσόγιασιννης καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν τῆς περιοχῆς στὴ λεϊκάνη τοῦ Σαραιντάπορου, συνετέλεσε κατὰ πολὺ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα Τουρκοκρατία στὴν Ἡπειρο, μετὰ τὴν κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐκτοτε ἀσκήθηκαν πιέσεις ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὸν χριστιανικὸ πληθυσμὸ γιὰ ἐξισλαμισμὸ (παιδομάζωμα κ.ἄ.) τοῦ τὸν ἀνάγκασε νὰ καταφύγει στὰ βουνὰ γιὰ νὰ σωθεῖ.

Ὅπως ἀναφέρει καὶ ἡ παράδοση, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν μαχαλάδων ἦταν ὅλοι καταδιωκόμενοι ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῶν Ἡπειρωτικῶν παράλιων, τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία, ποὺ ζητοῦσαν καταφύγιο γιὰ τὶς οἰκογένειές τους στὰ ἀπροσπέλαστα διασώδη καὶ ἄγωνα βουνὰ τοῦ Γράμμου καὶ τῆς Πίνδου.

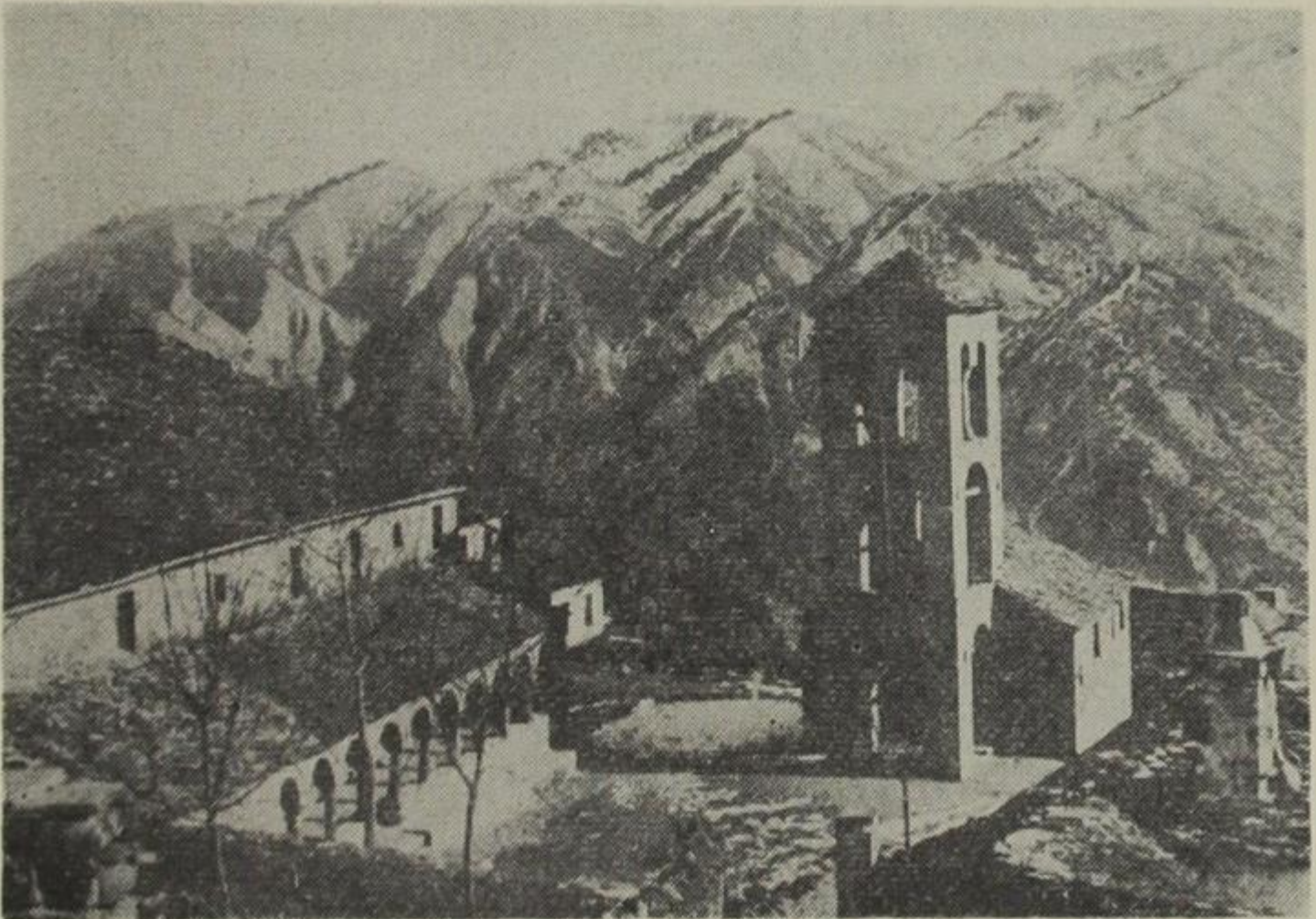
Ὅλοι τους ἦταν “Ἕλληνες καὶ χριστιανοὶ ποὺ διώκονταν ἀπὸ τοὺς διάφορους ἐπιδρομεῖς καὶ κατακτητὲς καὶ γιὰ ν’ ἀποφύγουν τὸν ἐξισλαμισμὸ τους ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἢ γιὰ διάφορους ἄλλους λόγους, ἀναγκάζονταν νὰ ἐκπατριστοῦν γιὰ νὰ σώσουν τὰ κεφάλια τους καὶ τὶς οἰκογένειές τους.

Μιὰ τέτοια περίοδος, κατὰ τὴν ὁποία παρατηρήθηκε φυγὴ τῶν κατοίκων ἀπὸ τὰ Ἡπειρωτικὰ παράλια στὰ βουνὰ, εἶναι ἡ περίοδος τοῦ Βενετοτουρκικοῦ πολέμου (1684—1699).

Ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἡ πρώτη παλιά ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου στὴν Πυρσόγιασιννη εἶχε χτιστεῖ τὸ 1712 καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος ἀνακαινίστηκε τὸ 1772 χωρὶς νὰ εἶναι γνωστὸ πότε θεμελιώθηκε ἡ παλιά ἐκκλησία, μπορεῖ βέσιμα νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ σημερινὴ Πυρσόγιασιννη, στὴ θέση ποὺ βρίσκεται, κατοικοῦνταν καὶ πρὸ τοῦ 1600—1650.

Ὁ Πέτρος Φρόντζος, στὸ βιβλίο του «Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιασιννη ἐπὶ Τουρκοκρατίας» (ἔκδοση 1980), στὶς σελίδες 15,

16, 17 αναφέρει ότι: «Ἡ περιοχή τῆς Δυτικῆς Πίνδου, ποῦ βρίσκεται ἡ Πυρσόγιανη, ὑποτάχθηκε στοὺς Τούρκους ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κόνιτσας, ποῦ ἔγινε τὸ 1430 καὶ πρὸ τῆς παράδοσης τῶν Ἰωαννίνων ποῦ ἔγινε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1431 στὸν Σινὰν πασᾶ».

Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πυρσόγιανης

Τότε, γράφει ὁ Π.Φ., ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἱστορικοί, «Ἀντιπροσωπεῖες ὄλων τῶν γύρω ὄρεινῶν συνοικισμῶν τῆς λεκάνης τοῦ Σαραντάπορου (παραπόταμου τοῦ Ἀώου) Βορειοανατολικά τῆς Κόνιτσας, κατέβηκαν ἐστὴν Κόνιτσα καὶ δήλωσαν ὑποταγὴ στοὺς Τούρκους». Ἀπὸ μέρους τῶν συνοικισμῶν τῆς Πυρσόγιανης (κατὰ τὸν Π.Φ.), προῖστατο ὁ ἀρχηγὸς τῆς σημερινῆς οἰκογένειας τῶν Σεριφέων, ποῦ σ' αὐτὸν δόθηκε ὁ τίτλος τοῦ Σεριφή ἀπὸ τοὺς Τούρκους (ποῦ σημαίνει πιστὸς) ὡς πιστοῦ πλέον ὑπήκουου τοῦ Σουλτάνου.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Π.Φ. σφάλλει ὅταν, συνδυάζοντας τὸ ἐπίθετο Σεριφης, ποῦ σήμερα διατηροῦν μερικὲς οἰκογένειες ἐστὴν Πυρσόγιανη, μὲ τίτλο ποῦ δόθηκε δῆθεν ἀπὸ τὸν Σινὰν

παισᾶ σὲ προεστῶ τῆς οἰκογένειας αὐτῆς γιὰ δῆθεν δήλωση ὑποταγῆς τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ στοὺς Τούρκους γιὰ νὰ στηρίξει τὴν ἄποψη ὅτι ἡ Πυρσόγυιαννη προὔπηρχε τοῦ Σινᾶν παισᾶ τὸ 1430.

Ἡ ἄποψη αὐτὴ δὲν ἐπιβεβαιώνεται καὶ δὲν θειμελιώνεται καὶ ἀπὸ κάποια ἄλλα στοιχεῖα. Τουναντίον, ἀμφισβητεῖται. Ἄν λάβουμε δὲ ὑπόψη ὅτι ἡ ἄραβικὴ λέξη Σερίφης σημαίνει: διάσημος, ἱερός, ὡς τίτλος εὐγενῶν Μουσουλμάνων, ἀναγόντων τὸ γένος αὐτῶν στὸν Μωάμεθ ΙΗ΄. Τίτλος τῶν Σουλτάνων τοῦ Μαρόκου, τῶν τῆς Μέκκας Διοικητῶν καὶ ἀνωτάτων τῆς Τουρκίας Ὑπαλλήλων (ΠΑΠΥΡΟΣ, ἐγκυκλοπαιδικὸ καὶ γλωσσικὸ λεξικό), μπορούμε νὰ συμπεράνουμε ὅτι ὁ τιμητικὸς αὐτὸς τίτλος δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀπονεμηθεῖ στὸ ἄτομο αὐτό, ἔναντι τῆς ὑποταγῆς τοῦ στοὺς Τούρκους, προσιφορὰ ἄλλωστε ποὺ ἦταν ἐκ τῶν πραγμάτων ὑποχρεωτικὴ γιὰ τοὺς ὑπόδουλους κατοίκους.

Ὁ Στέφανος Σερίφης, γόνος τῆς αὐτῆς οἰκογένειας θυμᾶται ὅτι τοῦ ἔλεγαν οἱ πρόγονοί του πῶς τὸ ἐπώνυμο Σερίφης τὸ πῆραν ἀπὸ μιὰ νύφη ποὺ παντρεύτηκε στοὺς Σεριφαίους καὶ κατὰγονταν ἀπὸ τὴ Μόλιστα καὶ εἶχε ἐπώνυμο Σερίφη. Τὸ ἐπώνυμο αὐτὸ ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ ὑπάρχει στὴ Μόλιστα.

Τίθεται ἀκόμα ὑπὸ ἀμφισβήτηση καὶ τὸ ὅτι ἡ Πυρσόγυιαννη κατοικοῦνταν καὶ πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας (1430) (κατὰ τὸν Π.Φ.) ὅπου αὐτὴν ἐπάνω συνοικία ζοῦσαν δύο πατριαρχικὲς οἰκογένειες τῶν Σουρλαίων καὶ οἱ πρόγονοι τῶν Σεριφαίων. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἔρευνα γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ καὶ ἱστορικά.

Δυστυχῶς, μέχρι τώρα, καμμία ἱστορικὴ πηγὴ ἢ κάποιο γραφτὸ κείμενο - ἔγγραφο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κάποιο συμβόλαιο, κάποια διαθήκη, δὲν ὑπάρχει ποὺ νὰ συνδέει τὸ ἀπώτερο παρελθὸν μὲ τὸ σήμερον.

Μόνον ἡ παράδοση, ἡ ζῶσα αὐτὴ προφορικὴ ἱστορία ποὺ μεταδίδεται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ καὶ ἀντιπλεῖ ἀκόμα στ' αὐτιά μας, σὰν θρόισμα νοσταλγικὸ, τοῦ ἀπώτερου παρελθόντος, ποὺ χάνεται στὸ θάθος τοῦ χρόνου, εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὶς ρίζες τῆς γενιᾶς μας. Αὐτὸ προσπαθοῦμε ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό, μὲ τίς ἀσθενεῖς μας δυνάμεις καὶ ὅσο μᾶς

έπιτρέπει ή μνήμη, χωρίς νά διεκδικουίμε τὸ ἀλάθητο καί τὸ ἱστορικὸ ἀπόλυτο, δεχόμενοι κιάθε συμπλήρωση ή διόρθωση τῶν ἀπόψεών μας.

Στὴν προσπάθειά μας αὐτὴ πιστεύουμε ὅτι μιὰ πιθανὴ ἱστορικὴ πηγὴ γιὰ τοὺς τόπους προέλευσης τῶν οἰκογενειῶν ποὺ πρωτοεγκαταστάθηκαν στὴν Πυρσόγιανη ποὺ μπορεῖ καί πρέπει νά ἐρευνηθεῖ, εἶναι τὰ οἰκογενειακὰ γιορτάσια ποὺ τὰ μετέφεραν ἀπὸ τὸν τόπο τους, τὸ χωριό τους, στὸ νέο τους χωριό, καθὼς καί τὰ ἔθιμά τους.

Ἀκόμα καί σήμερα ἐξακολουθοῦν στὸ χωριὸ νά γιορτάζουν (πανηγυρίζουν) ἄλλες οἰκογένειες τὸν ἅγιο Μηνᾶ, ἄλλες τοὺς Παξιάρχες, τὸν ἅγιο Σπυρίδωνα, τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους κ.ἄ., ἀνάλογα μὲ τὸν προστάτη ἅγιο ποὺ εἶχαν στὸ χωριό τους.

Αὐτὸ εἶναι ἓνα θετικὸ στοιχεῖο ποὺ μπορεῖ νά δώσει κάποια ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα, ἀπὸ ἵποιές περιοχὲς προέρχονται οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Πυρσόγιανης καταδιωκόμενοι γιὰ διάφορους λόγους, ὅπως προαναφέραμε, καί δημιούργησαν τὸ νέο χωριό τους.

Ὅσον ἀφορᾶ γιὰ τὴν οἰκογένεια τῶν Σουρλαίων, ποὺ ὁ Πέτρος Φρόντζος ἀναφέρει στὸ βιβλίο του ὅτι εἶναι ἀπὸ τὶς πρῶτες οἰκογένειες ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στὸ χωριό, δὲν παραθέτει στοιχεῖα γι' αὐτὴ οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ Εὐριπ. Σούρλας ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ (ποιοί ἦταν οἱ Σουρλαῖοι μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ πασά). Ἀπὸ ὅσα εἶναι γνωστὰ καί ἀπὸ γραπτὲς μαρτυρίες ἀλλὰ καί τὴν προφορικὴ παράδοση καί διηγήσεις τῶν παππούδων καί πατεράδων μας ἡ οἰκογένεια τῶν Σουρλαίων ἀναδείχθηκε μετὰ τὸ ἔτος 1820.

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἐπιστρατεύοντας τὶς προσωπικὲς μου μνήμες, ἀπὸ γεγονότα καί μαρτυρίες τῶν παππούδων μου, ὅπως αὐτὲς τυπώθηκαν βαθειὰ ἐδῶ καί ὀγδόντα χρόνια στὴν παιδικὴ μου συνείδηση —κι ἀπατελοῦν μέρος τῆς παράδοσης σὰν παραιοκαταθήκη τῶν προγόνων μας— γιὰ τὴ συμβολὴ στὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ μας θὰ ἐξιστορίσω ὅπως τὰ ἀκουσα τότε.

Μὲ ἀφορμὴ τὰ πλούτη ποὺ εἶχαν ἀποχτήσῃ οἱ Σουρλαῖοι ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασά, ἔλεγαν στὸ χωριὸ τὸ ἐξῆς χαρακτηρι-

στικό, πού καί σήμερα συζητιέται: «Όταν θά σωθοῦν τὰ χαλίκια τῆς Κράπας, θά σωθοῦν καί οἱ λίρες τῶν Σουρλαίων». (Ἡ Κράπα εἶναι μιὰ ἀτέλειωτη χαλίκιαριὰ πάνω ἀπό τὸ χωριό).

“Ὅπως θυμᾶμαι, ὅλοι οἱ παλιοὶ γέροντες ἔλεγαν ὅτι οἱ λίρες αὐτές, ἦταν τρία φορτώματα ζώου, πού τις ἄφησαν οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἀλή πασᾶ στὸ σπίτι τοῦ Σούρλα γιὰ νὰ εἶναι κοντὰ στὸ στρατό του, πού πολεμοῦσε στὰ Μπιτώλια τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου. Ἀγνωστο πῶς ἔμειναν ἐκεῖ καί τις πῆραν οἱ Σουρλαῖοι.

Γιὰ τις σχέσεις τῶν Σουρλαίων μὲ τὸν Ἀλή πασᾶ ἔχω ἀκουστὰ ἀπὸ τότε πῶς ἔταν ὁ Ἀλῆς ἔγινε πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ζήτησε ἀπὸ κάθε χωριὸ ἓνα παληκάρι γιὰ τὴν προσωπική του φρουρά. Ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννη οἱ τότε μουχτάρηδες, γιὰ νὰ μὴ στείλουν χωριανό, ἔστειλαν τὸ γελαδάρη τοῦ χωριοῦ. Ὅταν αὐτὸς παρουσιάστηκε στὸν Ἀλή μὲ τοὺς ἄλλους καί τοὺς κατέγραφε, τοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ μεγάλη μύτη πού εἶχε καί τὸν ρώτησε:

— Ἀπὸ ποῦ εἶσαι ἐσὺ ὄρὲ Σουρλομύτη;

Ἀπὸ τότε, δῆθεν, πῆρε τὸ ὄνομα Σούρλας.

Ἄν αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ τότε μπορούμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι οἱ Σουρλαῖοι δὲν εἶναι ἀπὸ τις παλιότερες καὶ μεγαλύτερες οἰκογένειες τοῦ χωριοῦ.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ γραμματικὸς τοῦ Ἀλή ἦταν ὁ Κώστας Ντούμαρης, ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη. Σὺν κοντοχωριανοὶ μὲ τὸν Κώστα Γραμματικὸ ὁ Σούρλας προώθησε τις σχέσεις του μὲ τὸν Ἀλή καὶ ἀπόχτησε τὴν ἐμπιστοσύνη του. Ἐτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀποστολὴ γιὰ φύλαξη τῶν λιρῶν στὸ σπίτι τοῦ Σούρλα καὶ πολὺ πιθανὸν νὰ ἦταν καὶ ὁ ἴδιος πού τις μετέφερε. Ἡ χρημάταποστολὴ αὐτὴ ἔγινε τὸ 1819.

“Ὅταν ὁ Ἀλῆς προσπάθησε νὰ αὐτονομηθεῖ ἐναντι τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, εἶχε τὴν πληροφορία ὅτι αὐτὸς ἐτοιμάζονταν νὰ ἐκστρατεύσει ἐναντίον του καὶ ἔλαβε ἀνάλογα στρατιωτικὰ μέτρα μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ἡ ἀποστολὴ στρατευμάτων στὰ Μπιτώλια γιὰ νὰ ἀναχαιτίσουν τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα πού θά κινούνταν ἐναντίον του μὲ

ἐπικεφαλῆς τὸν προσωπικὸ ἐχθρὸ τοῦ Ἀλῆ, τὸν Ἰσμαήλ Πασόμπεη ποὺ θάδιζαν πρὸς Ἰωάννινα.

Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί ὁ Ἀλῆς ἔστειλε χρηματάποστολὴ μὲ τρία φορτώματα λίρες στὴν Πυρσόγιανη στὸ σπίτι τοῦ ἔμπιστοῦ του Σούρλα, ὥστε νὰ ἐξυπηρετεῖται ὁ στρατός του γιὰ τὰ διάφορα ἐξοδὰ του.

Οἱ λίρες αὐτὲς ἔμειναν στὸ σπίτι τοῦ Σούρλα γιατί ὁ Πασόμπεης μὲ τὰ στρατεύματά του, ἀκολουθώντας ἄλλο δρόμο, μῆκε στὰ Ἰωάννινα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1820 ἐνῶ ὁ Ἀλῆς ἦταν ὀχυρωμένος ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο μέσα στὸ κάστρο τῆς πόλης. (Β. Κραψίτη: Ἱστορία τῶν Ἰωαννίνων, σελ. 116).

Ὁ Πέτρος Φρόντζος στὸ βιβλίο του «Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιανη ἐπὶ Τουρκοκρατίας» γράφει:

Οἱ οἰκογένειες Σούρλα, ποὺ κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ πασα εὐνοήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπόχτησαν ἀρκετὴ περιουσία, δὲν ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χειροτεχνίας καὶ σοβαρὰ μὲ τὸ ἐμπόριο, ἀλλὰ ἔκαμαν ἀγορὲς ἀγροκτημάτων (τσιφλικιῶν) καὶ βελτίωσαν τὰ εἰσοδήματά τους ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία καὶ μὲ τὰ εἰσπραττόμενα γεώμορα. Δὲν μᾶς λέει ὅμως: Γιατί αὐτὴ ἡ εὐνοια; Γιὰ ποιά προσφορά; Οὔτε ἀναφέρει διόλου πῶς βρέθηκαν οἱ λίρες σ' αὐτούς.

Λιθανάγλυφη ἐπιγραφή ποὺ σώζεται στὸ Μοναστήρι τῆς Ζέρμας καὶ ποὺ ἀνακαινίστηκε τὸ ἔτος 1801 φέρει σὰν δωρητὲς τὸν Κώστα Σούρλα ἐκ ΚΟΜ(Η) Σ ΠΡΙΣΟΓΙΑΝ(ΗΣ) καὶ τὸ Γιώργο Παπαϊωάννου Βουρμπιανίτη. Ἄρα εἶχαν χρήματα πρὸ τοῦ 1800. Ὡστόσο δὲν μπορεῖ νὰ παραγνωρισθεῖ τὸ ὅτι καὶ πρὸ τοῦ 1919, ἀπὸ τὰ εἰσπραττόμενα γεώμορα ποὺ χάρις στὴν εὐνοια τοῦ Ἀλῆ πασα εἶχαν ἀποκτήσει, μπορούσαν νὰ κάνουν δωρεὲς σὲ Μοναστήρια ὅπως τῆς Ζέρμας, μὲ μικροποσὰ γιὰ τὴν ἀνακαινίση.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο ὅτι χάρις στὶς λίρες ποὺ ἀπόχτησε ὁ Σούρλας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅπως προαναφέραμε, ἔχτισε στὴν Πυρσόγιανη σπίτια, παλάτια δικά του καὶ τῶν ἀδελφῶν του, ἀπόχτησαν τσιφλίκια στὸ Βεράτι καὶ ἄλλοῦ καὶ σπούδασαν ἀπὸ τοὺς πρώτους στὸ χωριὸ τὰ παιδιὰ

τους, στα έλληνικά και ξένα πανεπιστήμια από το 1830 και ύστερα.

Δέν είναι γνωστό το όνομα του Σούρλα που υπηρέτησε στον Άλη πασιά, αλλά όπως προκύπτει από συσχετισμό όρισμένων συμβάντων και ενεργειών που στη συνέχεια θα αναφερθούν, λέγονταν Γιάννης Σούρλας.

Δέν είναι γνωστό επίσης ποιά είναι ή ρίζα των Σουρλαίων δεδομένου ότι στη Θεσσαλία και σήμερα υπάρχουν πολλές οικογένειες Σούρλα πολύ εύκατάστατες, ένα μέλος των οποίων, ο γιατρός Γ. Σούρλας, είναι σήμερα βουλευτής στο Έλληνικό Κοινοβούλιο. Αν ληφθεί τουτό υπόψη σε συνδυασμό και με το γεγονός ότι από τις οικογένειες αυτές της Θεσσαλίας άρκειτοί είναι κτηνοτρόφοι και γεωργοκτηματίες, ενισχύεται και ή άποψη ότι ο γελαδάρης (ή όπωσδήποτε βοσκός) που οί προεστοί του χωριού σαν ξένος που ήταν στο χωριό, προερχόμενος από τη Θεσσαλία, τον έστειλαν στον Άλη πασά, για να άποτελέσει την προσωπική του φρουρά, αντί να στείλουν ένα χωριανικό παιδί.

Όπως προκύπτει από όρισμένα έγγραφα που διασώθηκαν και από πληροφορίες που μεταδόθηκαν από στόμα σε στόμα μέχρι σήμερα, ή ενεργός δραστηριότητα στα κοινά του χωριού των Σουρλαίων αρχίζει από το έτος 1820 και μετέπειτα.

Άπό την οικογένεια αυτή βγήκαν οί πρώτοι έπιστήμονες του χωριού που μέχρι τότε ή άγραμματοσύνη ήταν καθολική.

Μεταξύ των έπιστημόνων περιλαμβάνεται ο Ζήσης Σούρλας, γιατρός, που γεννήθηκε το 1839, ο Δημήτριος Σούρλας, νομικός, που γεννήθηκε το 1846 και δικηγορούσε στο Βεράτι, ο Κωνσταντής που γεννήθηκε το 1856, νομικός, που εξέλέγει το 1909 βουλευτής στην Τουρκική Βουλή και πολλοί άλλοι έπιστήμονες αξιόλογοι που κατέλαβαν εξέχουσες κυβερνητικές θέσεις μετά την άπελευθέρωση από τους Τούρκους.

Έξέχουσες επίσης προσωπικότητες από την ίδια οικογένεια των Σουρλαίων αναδείχθηκαν μετά το 1913: ο Σπύρος Σούρλας, βουλευτής Ίωαννίνων (1936), ο Κίμων Σούρλας, καθηγητής της Νομικής του Πανεπιστημίου Άθηνών και ο

σοφός παιδαγωγός Εὐριπίδης Σούρλας πού με δημοσιεύματά του σέ περιοδικά καί ἐφημερίδες ἄφησε ἄρκετά ἱστορικά καί λαογραφικά στοιχεῖα γιά τήν Πυρσόγιανη καί τήν περιοχή.

“Ὅπως προκύπτει ἀπό ἔγγραφα πού βρέθηκαν καί ἀπό μαρτυρίες, ὁ προπάππος τῶν παραπάνω Σουρλαίων Γιάννης Σούρλας, ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στή διοίκηση τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὸ 1825 καί ὕστερα, με τὴ συμμετοχὴ του στὰ κοινά, σὰν προεστὸς τοῦ χωριοῦ καί μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν «πέντε κύκλων» πού ἀσκούσε ἄτυπη ἐξουσία ἔναντι τῶν Τούρκων στὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας.

“Ἀνθρωπος ἄρκετὰ εὐφυῆς καί προσαρμοσμένος στὶς συνθήκες καί τὶς ἀπαιτήσεις τῶν πασιάδων καί μπέηδων, τοὺς ὁποίους κολάκευε ἀρκούντως ὥστε ἐξασφάλιζε γιά τὸν ἑαυτό του καί τὸ χωριὸ εἰδικὴ μεταχείριση, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ διάφορα «μπουργιουρντι» πού ἐκδίδονταν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς, ὅπως τὰ παρακάτω: ”

20 Ἰουνίου 1835 Ρακίτης τοῦ Σελιχιὰρ

*Δίδω τὸ ταβίλι μου Γιάννη Σούρλα, Πυρσόγιανη διὰ μέ-
καμε χρεια καὶ τὸν δανείσηκα πέντε χιλιάδες (5000) γρόσια.
Μια μέρα ἔχω γὰ τοῦ τὰ δίδω σὴν ἴδια μονάδα ὅπου μοῦ τὰ
μείρησε κατὰ τὴ φασούρα πὸ ἴδιου Γιάννη καὶ ὑγίαινε.*

1828 ὁ Βεζύρ - Μεχμέτ - Ρεσὴ - Πασάς:

*«Δίδω τὸ μπουργιουρδὶ σὸν χαῖρ - νουαζή μου Γιάννη....
Τώρα ἔχει τὴν ἄδειαν διὰ γὰ καθήσει εἰς τὸ σπίτι του καὶ γὰ
καθησυχάσει κοπάζοντας μόνον τὴ δουλειά του, χωρὶς γὰ τὸν
ἀνακατέψει κανέναν οὔτε εἰς ὑποθέσεις τοῦ Νιουβλειοῦ οὔτε
τῆς χώρας του Πυρσόγιανης».*

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Γιάννης Σούρλας εἶναι τῆς αὐτῆς ἡλι-
κίας με τὸν Κώστα Γραμματικὸ ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη, πού χρη-
μάτισε γραμματικὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μέχρι τὴν ἐξόντωσή του
τὸ 1820, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία βρέθηκαν τὰ τρία φορτώματα
χρυσῆς λίρες στὸ σπίτι τοῦ Σούρλα στὴν Πυρσόγιανη, ἐνι-
σχύει ἔτσι περισσότερο τὴν ἀποψη ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος πού ὑπη-
ρέτησε ὡς σωματοφύλακας καί ἔμπιστος τοῦ Ἀλῆ, σταλμένος
ἀπὸ τοὺς Δημογέροντες τοῦ χωριοῦ, ὅπως ἀναφέραμε παρα-
πάνω.

Ἐκεῖ ἀπέκτησε τὶς γνώσεις καὶ τὶς γνωριμίες ποὺ τὸν ὠφέλησαν ἀργότερα στὴν ἀσκηση τῶν καθηκόντων του, ὡς προεστοῦ τοῦ χωριοῦ.

Ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων καὶ οἱ ἀσχολίες τους

Οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες ποὺ κατοικοῦσαν στὸ χωριὸ ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια — ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση — ἦταν Ἕλληνες χριστιανοί, ἀπλοὶ καὶ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι.

Ξωμάχοι τῆς γῆς, σιγά - σιγά, οἱ ἄνδρες ἐξελίχθησαν σὲ μαστόρους τῆς πέτρας ποὺ ἦταν ἀφθονή, αὐτοδίδακτοι, πειραματιζόμενοι στὴν ἀρχὴ στὴν κατασκευὴ ξερότοιχων πεζουλιῶν στὰ χωράφια γιὰ τὴν προιστασία τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὶς νεροφαγιές καὶ τὴν ἰσοπέδωση, καθὼς καὶ τὸ χτίσιμο καλυβιῶν γιὰ τὴν ἐγκιατάσταση καὶ διαμονὴ τῶν οἰκογενειῶν τους.

Τὴν τέχνη αὐτὴ τῆς μαστορικῆς, οἱ ἄνδρες τὴν ἀσκοῦσαν ἐποχιακὰ στὰ κοντινὰ χωριὰ τοῦ Ζαγορίου ἢ τῆς Κολώνιας ὡς τὴν Πρεμετὴ καὶ ὅταν δὲν εἶχαν δουλειὰ καλλιεργοῦσαν τὰ χωράφια τους.

Οἱ ἀγροτικὲς καλλιέργειες, σ' ἕνα τόπο ἄγνοο καὶ ξερικὸ δὲν ἀπέδιδαν εἰσόδημα ἀπὸ δημητριακά, ἐνισχύονταν ὅμως ἀνάλογα καὶ ἀπὸ τὴν οἰκόσιτη κτηνοτροφία ποὺ τοὺς ἐξασφάλιζε τὸ κρέας, τὸ γάλα, τὸ βούτυρο καὶ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ἐπιβιώσουν κάπως φτωχικά.

Κάθε οἰκογένεια, ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν της, ἐπολάμβανε καὶ τὸ οἰκογενειακὸ εἰσόδημα ἀπὸ τὰ χωράφια ποὺ καλλιεργοῦσε ἢ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ποὺ ἔπαιρνε ἀπὸ τὰ λίγα γιδοπρόβατα ἢ ἀγελάδες ποὺ διατηροῦσε.

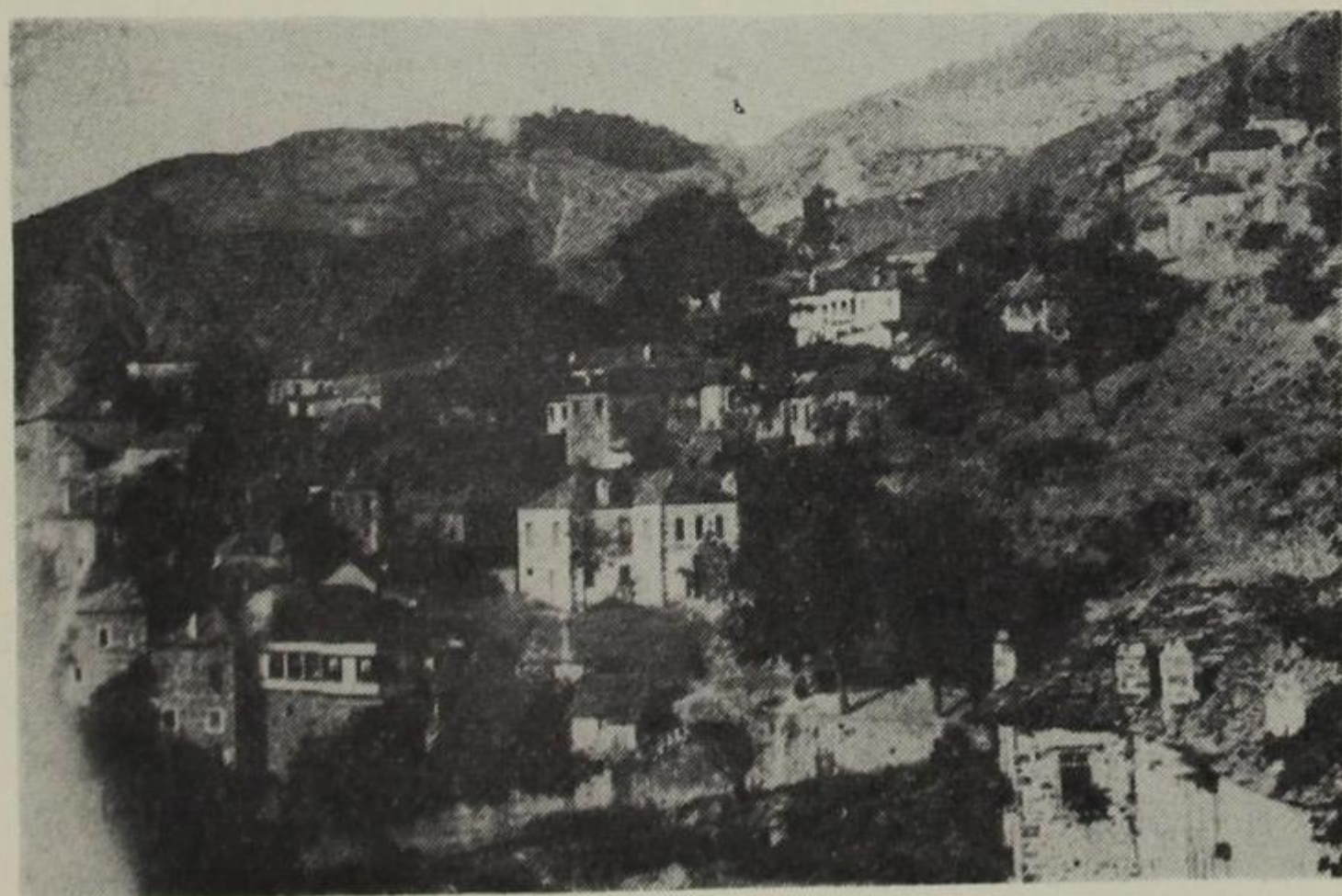
Ὁ τρόπος αὐτὸς ζωῆς ἐπέβαλε τὴν ἀνάγκη δημιουργίας πολυμελῶν οἰκογενειῶν ὥστε νὰ καλύπτουν κάθε τομέα δουλειᾶς. Ἄλλοι στὰ χωράφια, ἄλλοι στὰ μεγάλα ζῶα καὶ στὰ σφαχτὰ καὶ ἄλλοι στὸ σπίτι γιὰ κουμάντο στὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ τοὺς γερόντους. Ὁ καταμερισμὸς δουλειᾶς σὲ κάθε μέλος τῆς οἰκογένειας γίνονταν ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία καὶ τὴ σωματικὴ διάπλαση.

Ἀργότερα, περὶ τὰ μέσα τοῦ 1700—1800 ἐπεξέτειναν τὴν

άγροτική τους άπασχόληση στην άμπελοκαλλιέργεια και ένίσχυσαν ακόμα περισσότερο τὸ εισόδημά τους.

Ἡ Πυρσόγιανη ἦταν τὸ πρῶτο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας άσχολήθηκαν με τὴν άμπελοκαλλιέργεια και παρήγαγε τὸ φημισμένο Πυρσογιααννίτικο κρασί και τὸ ρακί (τσιπουρο).

Ἡ ποιότητα τοῦ κρασιοῦ ἀπὸ τὰ γλυκὰ σταφύλια τῆς Πυρσόγιανης ὀφείλονταν στὸ ὅτι τὰ άμπέλια εἶναι προσανατολισμένα ἰσθὴ μισημβρία και ὅλη τὴν ἡμέρα τὰ «λούζει» ὁ ἥλιος και τὰ ώριμάζει, γεγονός που δέν συμβαίνει σὲ ἄλλο χωριὸ τῆς περιοχῆς, ὅπως στὴ Βούρμπιανη, Καστάνιανη, Μόλιστα κ.ά.

Ἐποψη τοῦ χωριοῦ με τὸν ἅγιο Χριστόφορο ἀπὸ βάθος

Τὰ άμπέλια αὐτά, ὡπως αναφέραμε και πιο πάνω, καλλιεργοῦνταν συστηματικά μέχρι τὸ 1940 που ἐγκαταλείφθηκαν ἀπὸ τοὺς κατοίκους με τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ἐναντίον τῆς χώρας μας, ἀφοῦ στὸ μεταξύ εἶχαν προαβλήθει ἀπὸ τὴν άσθένεια τῆς φυλλοξηράς. Ἦδη οἱ άμπε-

λῶνες τῆς Πυρσόγιαννης μεταβλήθησαν σὲ δάσος ἀπὸ θάμνους, ἔρως καὶ πεύκα ποὺ κατέβηκαν μέχρι τὸ ποτάμι.

Παράλληλα μὲ τὴν ἀγροτικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων καὶ τὴν ἀπασχόληση τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν γενικὰ στὶς γεωργοκτηνοτροφικὲς ἐργασίες, οἱ ἄνδρες προσανατολίστηκαν ἐπαγγελματικὰ καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς μαστορικῆς τέχνης, ποὺ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου εἶχαν ἐξουκειωθεῖ καὶ τὴν εἶχαν ἐκμάθει μὲ τὴ δική τους αἴσθησι καὶ ἐπιμέλεια σὲ τρόπο ὥστε τουλάχιστον στὰ γύρω χωριὰ νὰ μποροῦν νὰ χτίζουν ἐκτὸς ἀπὸ πεζούλια καὶ μάντρες, λιθάχτιστα σπίτια.

Κάνοντας οἱ πρῶτοι μαστόροι Πυρσογιαννῖτες κοντινὰ ταξίδια στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Τουρκοκρατούμενης χώρας, στὶς περιοχὲς τοῦ Ζαγορίου, τῆς Κολώνιας μέχρι τὴν Πρεμετὴ, στὴν Τσαμουριά μέχρι τὸ Φανάρι καὶ ἄλλοῦ, καθὼς καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ἀργότερα, τελειοποίησαν τὴν τέχνη καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἔμφυτη πνευματικὴ τους ἱκανότητα καὶ εὐφυΐα, μερικοὶ προώδευσαν καὶ ἐξελίχτηκαν σὲ πρωτομάστορες καὶ ἀρχηγοὺς τῶν μετέπειτα φημισμένων μπουλουκιῶν, ποὺ θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐκτενέστερα σὲ ἄλλο κεφάλαιο τοῦ παρόντος.

Οἱ ἄνδρες τοῦ χωριοῦ χωρίζονταν σὲ δυὸ τάξεις: Ἀπὸ τοὺς «μπακατίσιους», ὅπως χαρακτηρίζονταν ἐκεῖνοι ποὺ παρέμειναν μόνιμα στὸ χωριὸ καὶ ἀπὸ τοὺς «ταξιδεμένους», αὐτοὺς ποὺ συχνὰ ταξιδεύονταν.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἦταν οἱ μουχτάρηδες τοῦ χωριοῦ, οἱ ταξιλντάρηδες ποὺ εἴσπρατταν τοὺς φόρους, οἱ κανταρτζήδες ποὺ νοίκιαζαν τὸ καντάρι τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἀποικοπάρηδες ποὺ καθόριζαν τὶς τιμὲς τῶν σιτηρῶν ἢ τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων ποὺ ἔφερναν οἱ Βλάχοι στὸ χωριό, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐπίτροποι, οἱ ψαλτάδες, οἱ καντηλανάφτες, οἱ ἀγροφύλακες, οἱ κλητῆρες, οἱ τσοπαναραῖοι καὶ οἱ γελαδάρηδες ποὺ ἐξυπηρετοῦσαν μὲ τὶς ὑπηρεσίες τους τὸ χωριό, ἄλλοι μὲ πληρωμὴ καὶ ἄλλοι δωρεάν.

Ἐπίσης στὴν τάξη αὐτὴ τῶν «μπακατίσιων» περιλαμβάνονται καὶ οἱ μπακάληδες, οἱ καφετζήδες, οἱ τσαρουχάδες, οἱ τσαγκάρηδες, οἱ μπαλωματῆδες, οἱ ραφτάδες, οἱ μυλωνάδες,

οὐ χασμάπηδες, οὐ κερατζήδες, οὐ τενεκτσήδες κ.ἄ. ποὺ ἀσκούσαν σὸν ἐπάγγελμα τὴν ιδιότητα αὐτή.

Οἱ «μπακατίσιοι» διοικοῦσαν τὸ χωριὸ καὶ ὑπέγραφαν ὅποιαδήποτε πράξη ἢ ἀπόφαση καὶ γιὰ λογαριασμὸ τῶν ταξιδεμένων οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνταν καὶ ἐπενέβαιναν στὰ χωριανικὰ ἰσάτιμα μὲ τοὺς «μπακατίσιους» ὅταν γύριζαν ἀπὸ τὰ ταξίδια στὸ χωριό. Οἱ γυναῖκες δὲν ἀσχολοῦνταν μὲ τὰ χωριανικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπιτρόπισσες (κελάρισσες) ποὺ ἐπέβλεπαν τὰ κελιά τῶν ἐκκλησιῶν, συγκέντρωναν τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ θακούφικα ἀμπέλια καὶ ἔρριχναν τὸ μούστο στὶς καροῦτες καὶ τὴν καθαριότητα τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤὴΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤὴΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιαννη ὅπως καὶ στὰ ἄλλα χωριά τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τὰ πρῶτα χρόνια ἦταν ὑποτυπώδης ἕως ἀγνωστή καὶ ἡ ἀγραμματωσύνη τῶν κατοίκων σχεδὸν καθολική. Αὐτὸ ἐξυπηρετοῦσε τοὺς Τούρκους στὴν ἐπιβολὴ τῆς ἐπικυριαρχίας τους καὶ στὴν ἐπαρχία αὐτή, ὅπως καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἡπειρο.

Τὰ πρῶτα σχολεῖα ποὺ ἰδρύθηκαν καὶ λειτούργησαν στὴν ἐπαρχία, συντηροῦνταν μὲ δαπάνες τῶν κοινοτήτων γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν δασκάλων ποὺ προσλάμβαναν ἢ ἀπὸ ἔσοδα τῆς ἐκκλησίας ἢ μοναστηριῶν ἢ καὶ Φιλεκπαιδευτικῶν Ἀδελφοτήτων, ὅπου ὑπῆρχαν.

Ὁ Πέτρος Φρόντζος στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του «Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιαννη ἐπὶ Τουρκοκρατίας», ἔκδ. 1980, ἀναφέρει:

«Τὸ Σχολεῖο τῆς Πυρσόγιαννης ἀναπτύχθηκε γρηγορότερα ἀπὸ τ' ἄλλα σχολεῖα τῆς λεκάνης τοῦ Σαρανταπόρου. Ἡ ἀνέγερση τοῦ κτηρίου εἶχε τελειώσει πρὶν ἀπὸ τὸ 1870 καὶ μὲ τὴν πρόσληψη τῶν ἀπαραίτητων δασκάλων λειτούργησε ἀπὸ τότε ὡς Σχολαρχεῖο». (Τὸ τελευταῖο δὲν ἐπιβεβαιώνεται).

Σαφὴ εἰκόνα τῆς κατάστασης στὴν περιφέρεια τῆς Ἱερᾶς